

מדאורייתא בביטול בעלמא סגי –

According to תורה law, mere nullification is sufficient

OVERVIEW

The תורה writes¹ that we should eliminate חמץ from our houses. There are also פסוקים which prohibit us from having חמץ seen or found in our midst.² The obvious way of observing the מצוה of תשביתו and not transgressing the איסורים of ימצא ובל יראה is by physically removing the חמץ from our premises (and destroying it). However the גמרא here states that we can fulfill this obligation through ביטול בעלמא. There is a dispute between רש"י and תוספות how ביטול is effective in observing (the מצוה of תשביתו and) the מצוה of לא ימצא ובל יראה.

פירש בקונטרס³ מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו אלמא השבתה בלב היא –

explained that we know that מדאורייתא בביטול בעלמא סגי since it is written in the תורה, 'תשביתו' (you shall eliminate), and it is not written תבערו (you shall destroy), this indicates that elimination can be accomplished in one's heart.⁴ By nullifying the חמץ in one's heart the מצוה of תשביתו is fulfilled.⁵ This elimination of חמץ is referred to as ביטול.

רש"י disagrees with תוספות:

וקשה לרבינו יצחק דהאי השבתה הבערה היא ולא ביטול –

And the ר"י has a difficulty with this explanation; for this word השבתה means (to burn) and not merely ביטול. תוספות proves his point -

דתניא בשמעתין⁶ רבי עקיבא אומר אין צריך הרי הוא אומר תשביתו –

For we learnt in a ברייתא that ר"י says, 'it is not necessary (for any other proof that one may not have חמץ in his possession on פסח ערב פסח); the

¹ שמות (בא) יב, טו.

² In ובל יראה לך חמץ ולא יראה לך פסוק יג, ו states that we should not see חמץ and in פסוק יב, טו states that we should not find חמץ. שמואל (בא) יב, טו.

³ בד"ה בביטול.

⁴ If the תורה would want us to physically destroy the חמץ, the תורה would have written תבערו. Now that the תורה writes תשביתו this indicates that a השבתה בלב (referring to ביטול) is sufficient.

⁵ Presumably when one fulfills the מצוה of תשביתו by being מבטל the חמץ there will be no איסור of חמץ even if the חמץ remains in his premises, since the חמץ is בטל (it has no existence).

⁶ ע"פ ר' עקיבא אומר אין צריך הרי הוא אומר תשביתו. The ברייתא cites various opinions how we derive that חמץ may not be in our possession on ערב פסח (after חצות).

- ביום הראשון following proof is sufficient), for the **תשביתו states פסוק** should take place **ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה** –

And we find that burning is an אב מלאכה.⁷ Therefore תשביתו cannot be on (the first day of) יו"ט itself, for it is forbidden to 'burn' on יו"ט⁷. We must therefore conclude that we observe ערב פסח on (המץ תשביתו) (eliminating the חמץ). This concludes the statement of ר"ע in the ברייתא. It is evident that (according to ר"ע) the term תשביתו means burning; for ר"ע states clearly concerning תשביתו that מצינו להבערה שהיא אב מלאכה, indicating that תשביתו refers to burning (and not ביטול⁸). This contradicts רש"י's assertion that תשביתו refers to ביטול.

ביטול cannot mean תשביתו offers an additional proof that תוספות

ועוד דתשביתו אמרינן לקמן⁹ מאך חלק שהוא משש שעות ולמעלה –

And furthermore, the גמרא states later, concerning תשביתו, that we derive from 'אך חלק' that the תשביתו of חמץ takes place after six hours of the day have passed - ואחר איסורא לא מהני ביטול¹⁰ –

And after the time when the prohibition of חמץ begins, ביטול is ineffective. If תשביתו refers to ביטול how can the גמרא maintain that תשביתו should take place after שש שעות, at that time ביטול is ineffective since the time of חמץ איסור has already begun?!¹¹ This (too) proves that תשביתו cannot be referring to ביטול.

In summation תוספות has two questions on רש"י; a) from ר"ע it appears that תשביתו is הבערה (not זמן) and b) from the גמרא of אך חלק it is evident that תשביתו cannot be ביטול since it is after זמן איסור חמץ.¹²

מדאורייתא בביטול בעלמא סגי: תוספות offers his explanation of

ואומר רבינו יצחק דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי –

And the ר"י explains that מדאורייתא, merely ביטול is sufficient (not because of תשביתו, but rather) -

מטעם דמאחר שביטלו הוי הפקר¹³ ויצא מרשותו ומותר –

For this reason, that once he was מבטל the חמץ, the חמץ is הפקר and it is considered out of his possession, and it is permitted to be found in his domain

⁷ See יו"ט (לר"ע) there ד"ה שהיא רש"י, that burning חמץ is a הבערה שלא לצורך, which is forbidden on יו"ט.

⁸ אב מלאכה is not an ביטול.

⁹ The גמרא there states that the word 'אך' in the פסוק of תשביתו, indicates a division. That תשביתו should take place after the day has been divided into two; meaning after חצות.

¹⁰ See later on ב, ו, that once the חמץ איסור begins one cannot be מבטל the חמץ then, since the חמץ is not considered to be in his possession, that he should have the power to be מבטל it. One can be מבטל חמץ only before the time of חמץ איסור begins. The חמץ איסור (מדאורייתא) begins at חצות.

¹¹ See 'Thinking it over' # 1.

¹² See the various commentaries (including מגניי שלמה פנ"י, etc.) who resolve these questions on רש"י.

¹³ See 'Thinking it over' # 2.

מדקאמרינן¹⁴ אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה –

As the ברייתא states; 'however you are permitted to see חמץ that belongs to others or that belongs to הקדש'.¹⁵

anticipates a difficulty (on his explanation that ביטול is הפקר):

והא דאמרינן בנדרים (דף מה, א) הפקר בפני שלשה -

And that which the גמרא states in מסכת נדרים that הפקר needs to be performed in the presence of three people, why can ביטול be done alone (if it is considered הפקר)?

replies:

מדאורייתא אין צריך:

דין it is not necessary for three people to be present by the הפקר, it is merely a דין when it comes to ביטול, the רבנן let it remain the way it is מדאורייתא that it can be done alone.

SUMMARY

According to רש"י we derive ביטול from תשביתו; according to תוספות the efficacy of ביטול is מטעם הפקר.

THINKING IT OVER

1. asks on רש"י, if תשביתו refers to ביטול how can we explain the חלק that the ביטול should be איסורו זמן. ¹⁷ Seemingly the same question is according to תוספות that תשביתו refers to שריפה, how can we explain the חלק? Why do we perform the שריפה after הצות when the איסור began already?!¹⁸

2. According to תוספות,¹⁹ is the process of ביטול a process of הפקר (that he declares the חמץ הפקר), or is it a process of ביטול, that he nullifies the חמץ (but he is not necessarily proclaiming it הפקר)?²⁰

¹⁴ The ברייתא derives this from the (בא, יג, ז) פסוק (שמות) which states לא יראה לך חמץ. This means that only חמץ which is שלך is forbidden to be seen, however חמץ which is not שלך may be seen in your domain.

¹⁵ According to תוספות there is no מצוה or חיוב of ביטול (as it is according to רש"י where ביטול is derived from the מצוה (חיוב) of תשביתו), but rather it is a method to circumvent the איסור of ב"י וב"י and the מ"ע of תשביתו, by declaring the חמץ הפקר and thereby the various איסורים do not apply to חמץ which is הפקר.

¹⁶ The חכמים wanted there should be two witnesses to the הפקר, and third who will be ההפקר.

¹⁷ See footnote # 11.

¹⁸ See "ב אות לט.

¹⁹ See footnote # 13.

²⁰ See ברכת אברהם.